

دفتر خاله حمایت از طرحهای پژوهشی

_____ عقلا نیت و معنویت _____
_ غیر مبتنی بر دین خاص در ترازوی نقد _

www.ketab.ir

سید محمد فاطمی

سرشناسه : فاطمی، سیدمحمد، ۱۳۵۹-
 عنوان و نام پدیدآور : عقلانیت و معنویت غیر مبتنی بر دین خاص در ترازوی نقد/ سیدمحمد فاطمی؛
 [برای] دبیرخانه حمایت از پژوهش‌های مورد نیاز نظام اسلامی؛ ویراستار زهره
 بسحاق.
 مشخصات نشر : قم: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، انتشارات، ۱۴۰۳.
 مشخصات ظاهری : ۲۳۴ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۳۵۸-۱۲۴-۳
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۲۶-۲۲۹.
 موضوع : عقل‌گرایی

Rationalism

معنویت

Spirituality

شناسه افزوده : هرگز مدیریت حوزه‌های علمیه. انتشارات
 شناسه افزوده : مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه. دبیرخانه حمایت از پژوهش‌های مورد نیاز نظام

اسلامی

۸۳۳۳ :

رده بندی کنگره

۱۴۹/۷ :

رده بندی دیویی

۹۷۳۷۱۷۲ :

شماره کتابشناسی ملی

فیپا :

اطلاعات رکورد کتابشناسی

@hdabirkhane

دبیرخانه حمایت از پژوهش‌های مورد نیاز نظام اسلامی

انتشارات: ۰۲۵-۳۷۷۳۵۵۴۷

مؤسسه انتشارات حوزه‌های علمیه

تلفن تماس: ۰۲۵-۳۷۷۴۵۴۷۳-۳۷۷۳۰۸۶۰

نشانی: فروشگاه اینترنتی

www.NashreHowzeh.ismc.ir

نشر حوزه در ایستا و اینستاگرام

@Nashre_Howzeh

عنوان: عقلانیت و معنویت غیرمبتنی بر دین خاص در ترازوی نقد

نویسنده: سیدمحمد فاطمی

ناشر: مؤسسه انتشارات حوزه‌های علمیه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۵۸-۱۲۴-۳

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۳

ویراستار و صفحه‌آرا: زهره بسحاق

طراح جلد: سیدعلیرضا رضایی

۱۴۰۳

کلیه حقوق برای مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه محفوظ است.

پیشگفتار

پژوهش، زیربنای پیشرفت و تولید علم است و پیشرفت جوامع بدون آن امکان پذیر نیست، تا جایی که پیشرفت‌های علمی-آموزشی مرهون پژوهش است. آنچه به این مهم، ارزش و اعتبار می‌بخشد، مبانی و اصول حاکم بر پژوهش و رعایت آن‌ها برای حل مسائل علم و جامعه است. توانمندی هر جامعه بر تحقیقات و پژوهش‌های مستدل و تولید مستمر علم استوار است. راهبری علم، تعداد پژوهشگران و حجم سرمایه‌گذاری در بخش‌های پژوهشی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی ملل به‌شمار می‌رود و رفع موانع پژوهش و پشتیبانی از فعالیت‌های پژوهشی یکی از شاخص‌های اصلی پیشرفت علمی است.

اندیشوران بر این باورند که تنها از طریق پژوهش است که می‌توان معضلات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و ... جوامع را حل نمود و این دستاورد ارزشمند را هرگز نباید از نظر پنهان داشت. «ارتباط وثیق و پایدار بین مراکز تولید علم با نهاد صنعت»، «توجه به نهادهای سازنده فرهنگ پژوهش»، «ارتقای انگیزش برای انجام تحقیقات نوین و روزآمد»، «بودجه‌رسانی درخور و به‌هنگام همراه با تخصیصات لازم»، «توجه به حفظ کرامت پژوهشگران» و «بازنگری و به‌روزرسانی‌های سیاست‌های پژوهشی در راستای پرداختن به حل مسائل و نیازهای جامعه»، از راهبردهای مؤثر در این عرصه به‌شمار می‌رود.

تأسیس معاونت پژوهش در ساختار اداری حوزه‌های علمیه به همین هدف بوده و در راستای این مهم، راهبری و برنامه‌ریزی پژوهش براساس سنت‌های اصیل و ماندگار سیره سلف و عالمان وارسته به‌عنوان سرمایه اصلی پژوهش، برعهده این معاونت قرار گرفته است.

در این خصوص و با هدف پاسخ به مسائل و نیازهای نظام اسلامی، معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه، «دبیرخانه حمایت از پژوهش‌های مورد نیاز نظام اسلامی» را با بهره‌مندی از توان بیش از ۱۲۰ استاد برتر علوم انسانی-اسلامی مراکز و نهادهای پژوهشی حوزوی و در ۲۸ گروه علمی تخصصی تأسیس نمود که در گام نخست با برگزاری جلسات هم‌اندیشی علمی به کشف، دسته‌بندی و ابلاغ اولویت‌های پژوهشی مورد نیاز نظام اسلامی همت گمارده و در گام بعدی این پژوهش‌ها را تا رسیدن به هدف، راهبری می‌نماید.

بخشی از فعالیت‌های دبیرخانه در راستای پاسخ به مسائل نظام، توجه به مطالعات جدید در عرصه علم کلام است. این نوع مطالعات برای کارآمدی و روزآمدسازی هرچه بیش‌تر پاسخ‌ها به مسائل ایجاد شده پیرامون بنیان‌های اعتقادی و جهان‌بینی است. اثر حاضر که در دبیرخانه تألیف و تدوین شده است، در این راستا قرار می‌گیرد.

با تشکر از جناب حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمحمد فاطمی نویسنده این اثر ارزشمند و جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمد جعفری ارزیاب اثر حاضر، امید است این نوشتار مورد توجه و استفاده پژوهشگران ارجمند قرار گیرد.

دبیرخانه حمایت

از پژوهش‌های مورد نیاز نظام اسلامی

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
	فصل اول مفهوم شناسی
۱۶	عقل (تعقل)
۲۰	عقلانیت
۲۰	۱. تعاریف عقلانیت
۲۱	۲. اقسام عقلانیت
۲۲	۲-۱. عقلانیت نظری
۲۶	۲-۲. عقلانیت عملی (رفتاری)
۲۸	۲-۳. عقلانیت گفتاری
۲۹	معنویت
۳۳	۱. تعاریف معنویت
۳۷	چند نکته مهم در مورد معنویت
۴۲	دین
۴۴	۱. تعاریف از دین
۴۵	۲. تعاریف دیگر

۳. سه نکته درباره سطوح دین ۴۶
- ۳-۱. اصلاح‌گری در دین ۴۷
- ۳-۲. قرائت‌های سه‌گانه اسلام ۴۹
- ۳-۳. خاستگاه اقبال انسان به دین ۵۳

فصل دوم: تبیین نظریه عقلانیت و معنویت

- ضرورت طرح پروژه عقلانیت و معنویت ۵۷
- نظرها در مورد علت اصلی رنج بشر ۵۹
۱. رویکردهای سنتی دینی ۶۰
۲. رویکردهای متجددانه سکولار ۶۱
- مدعای نظریه ۶۴
۱. عقلانیت و معنویت و مدل خاص ۶۵
- آغاز نظریه ۶۵
۱. زندگی آرمانی و ویژگی‌های آن ۶۶
۲. مدرنیته و مؤلفه‌های آن ۶۷
- ۲-۱. عقلانیت ۶۸
- ۲-۲. بی‌اعتمادی به تاریخ ۶۹
- ۲-۳. اینجایی و اکنونی بودن ۶۹
- ۲-۴. فرهنگ عمدتاً دنیوی و این جهانی ۷۰
- ۲-۵. قداست زدایی از اشخاص ۷۱
- ۲-۶. متافیزیک سنگین نداشتن ۷۲
- ۲-۷. روحیه ایجاد دگرگونی در عالم ۷۳
- ۲-۸. علم‌گرایی ۷۳
- ۲-۹. اندیشه پیشرفت ۷۵
- ۲-۱۰. گرایش سرمایه‌داری و بازار آزاد ۷۵

۷۵.....	۲-۱۱. انسان گرایی.....
۷۷.....	۲-۱۲. فردگرایی.....
۷۷.....	۲-۱۳. احساس گرایی (عاطفه گرایی).....
۷۸.....	۲-۱۴. مادی گرایی.....
۷۹.....	۲-۱۵. توجه به عوامل مادی و بی توجهی به عوامل معنوی.....
۸۰.....	۲-۱۶. موضع انکار خدا.....
۸۰.....	نکته مهم در مورد مؤلفه های مدرنیته.....
۸۱.....	۳. دین نهادینه تاریخی و فهم سنتی از دین و ویژگی آن.....
۸۱.....	۳-۱. تعبدی بودن.....
۸۳.....	۳-۲. متکی به تاریخ.....
۸۳.....	۳-۳. متافیزیک.....
۸۳.....	۳-۴. قداست دادن.....
۸۴.....	۳-۵. آخرت گرا بودن.....
۸۴.....	۳-۶. داشتن امور مقطعی.....
۸۵.....	۳-۷. زندگی عاریتی.....
۸۵.....	۳-۸. ناظر به فرآورده بودن.....
۸۶.....	۴. جایگاه عقلانیت و معنویت.....
۸۹.....	۵. منابع مدل سازی و کشف مؤلفه های معنویت.....
۹۰.....	۶. ویژگی های معنویت و انسان معنوی.....
۹۱.....	۶-۱. ویژگی های معرفتی و بینشی.....
۹۵.....	۶-۲. ویژگی های ارادی و رفتاری.....
۱۰۶.....	۶-۳. ویژگی های عاطفی و اخلاقی.....
۱۰۹.....	۶-۴. دو نکته مهم در مورد ویژگی های انسان معنوی.....

فصل سوم: نقد نظریه

۱۱۵.....	معنویت گوهر دین.....
----------	----------------------

۱. ابهام در تعریف معنویت..... ۱۱۵
۲. معنویت و عرفان..... ۱۱۶
۳. معنویت و مکتب..... ۱۱۸
۴. معنویت؛ بدیل دین یا گوهر دین یا طب روحانی..... ۱۱۸
۵. معنویت و دین؛ بدفهمی..... ۱۱۹
۶. معنویت و ایمان؛ شک یا یقین..... ۱۲۰
۷. گوهر تدین در سایه یقین نه شک..... ۱۲۲
۸. معنویت ادعایی بی دلیل و خودشکن..... ۱۲۵
- دین نهادینه تاریخی..... ۱۲۶
۱. دین تاریخی؛ فرایند و فرآورده..... ۱۲۷
۲. دین تاریخی؛ نقد یا سیه..... ۱۳۳
- ۱-۲. بازتاب‌های اقتصادی..... ۱۳۳
- ۲-۲. بازتاب‌های امنیتی..... ۱۳۶
- ۲-۳. بازتاب‌های روحی..... ۱۳۸
- ۲-۴. دین تاریخی؛ زندگی عاریتی یا اصیل..... ۱۴۵
- زندگی دینی اصیل‌ترین نوع زندگی..... ۱۴۵
- زندگی اصیل دینی؛ تعبد یا عقلانیت..... ۱۴۹

فصل چهارم: تبیین مبانی نظریه و نقد آن‌ها

- مقدمه..... ۱۵۳
- تبیین مبانی نظریه..... ۱۵۵
۱. نظام جهان، نظامی اخلاقی است..... ۱۵۶
۲. توانایی‌های انسان بیشتر از آن است که خود فرد در نگاه اول می‌بیند..... ۱۵۷
۳. قبول اینکه امور جهان قابل تقسیم به تغییرپذیر و تغییرناپذیر هستند..... ۱۵۸
۴. در میان تغییرناپذیرها مهم‌ترین تغییرناپذیر گذشته است..... ۱۵۹

۵. باید آینده را جور دیگری ساخت.....	۱۵۹
۶. آینده به طور کامل در دست انسان نیست.....	۱۶۰
۷. لذت، آلام، آرامش، خوشی، ناخوشی و... کاملاً به خود شخص بستگی دارند.....	۱۶۱
۸. تبدیل شدن زندگی به زندگی معنوی با دو من است.....	۱۶۲
۹. خوشایند و بد آیند، عقربه درستی از وضعیت روانی انسان نیست.....	۱۶۴
۱۰. حقیقت نجات بخش است.....	۱۶۵
۱۱. سلامت روان شناختی و کمال اخلاقی با توجه به بودن ها نه با توجه به داشتن ها اندازه گیری می شود.....	۱۶۶
۱۲. معرفت شناسی.....	۱۶۷
۱۲-۱. کل انگامی.....	۱۶۸
۱۲-۲. شک در حجیت عقل (شک در صدق بدیهیات).....	۱۷۰
۱۲-۳. الگوی واقع، الگوی اعتدالی است.....	۱۷۰
۱۲-۴. عدم اثبات برهانی عالم.....	۱۷۲
۱۲-۵. تقرب به حقیقت.....	۱۷۳
دو نکته مهم در مورد تبیین مبانی نظریه.....	۱۷۳
نقدهای کلی.....	۱۷۴
۱. نظریه معنویت متعلق ایمان است.....	۱۷۴
۲. نظریه عقلانیت از نظر مبنا تبعیت کامل از استدلال ندارد.....	۱۷۴
۳. تناقض نظریه از نظر مبنا و محتوا.....	۱۷۵
۴. تقدس و تعبد در مبانی.....	۱۷۶
۵. عدم دلیل بر انحصار پیش فرض ها و ربط بین پیش فرض ها و محتوای نظریه.....	۱۷۶
۶. اومانیزم.....	۱۷۷
۷. سکولاریسم.....	۱۸۱
۸. نقد عقلانیت.....	۱۸۶
۸-۱. عقلانیت غربی و حجیت عقل؛ تناقض در نظریه.....	۱۸۶

۱۸۷.....	۸-۲. تناقضی دیگر؛ معنویت، غیر دین یا ضد دین.....
۱۸۹.....	نقدهای خاص.....
۱۸۹.....	۱. نقد پیش فرض اول.....
۱۹۰.....	۲. نقد پیش فرض دوم.....
۱۹۲.....	۳. نقد پیش فرض سوم.....
۱۹۲.....	۳-۱. ابتدای این پیش فرض بر جهان بینی.....
۱۹۳.....	۳-۲. عدم امکان کشف قوانین عالم با روش مدرنیته.....
۱۹۴.....	۳-۳. جایگاه مبدأ و معاد در کشف قوانین عالم.....
۱۹۵.....	۳-۴. نقش معاد در امور تغییرپذیر.....
۱۹۶.....	۴. نقد پیش فرض چهارم.....
۱۹۷.....	۵. نقد پیش فرض پنجم.....
۱۹۸.....	۶. نقد پیش فرض ششم.....
۱۹۸.....	نقش توکل مورد نظر دین در تغییر آدم.....
۲۰۱.....	۷. نقد پیش فرض هفتم.....
۲۰۶.....	۸. نقد پیش فرض هشتم.....
۲۱۰.....	۹. نقد پیش فرض نهم.....
۲۱۴.....	۱۰. نقد پیش فرض دهم.....
۲۱۸.....	۱۱. نقد پیش فرض یازدهم.....
۲۲۱.....	جمع بندی.....
۲۲۶.....	منابع.....
۲۲۶.....	الف) فارسی.....
۲۲۹.....	ب) عربی.....